

Інноваційна природоохоронна діяльність

Демешкант Наталія Андріївна,
д.пед.н., професор кафедри інноваційної
діяльності в АПК НУБіП України, к.611, к.10
demesznat@gmail.com

Скрипниченко Владислав Анатолійович,
к.е.н., доцент кафедри інноваційної
діяльності в АПК НУБіП України, к.611, к.10
v.a.skripnichenko@gmail.com

- **Мета** навчальної дисципліни: ознайомитись з **процесами** оптимізації економічних, соціальних і екологічних складових природокористування.
- **Завдання:**
  - навчитися обґрунтовувати систему заходів щодо *підвищення економічної ефективності* використання та відтворення природних ресурсів з використання ефективної моделі **інвестиційних та інноваційних чинників**

ЛІТЕРАТУРА

- Демешкант Н.А., Скрипниченко В.А. Інноваційна природоохоронна діяльність Навч. посіб. — К.: Аграр Медіа Груп, 2014. — 305с.
- Краснокутська Н. В. Інноваційний менеджмент: [навч. посібник] / Краснокутська Н. В. — К.: КНЕУ, 2003. — 504 с.
- Микитюк П.П., Сенів Б.Г. Інноваційна діяльність: Навч. посіб. — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 392 с.
- Павленко І. А. Економіка та організація інноваційної діяльності: [навч. посіб.] / Павленко І. А. — [Вид. 2-ге, без змін] — К.: КНЕУ, 2006. — 204с.
- Екологічне право України. Академічний курс: Підручник / За заг. ред. Ю. С. Шемшученка. - К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2008. - 720с.

НАВЧАЛЬНЕ НАВАНТАЖЕННЯ:

Всього: 72 год (2 ECTS) в т.ч.:

Аудиторні – 30 год:

- Лекції – 15 год;*
- Семінарські – 15 год.*

Самостійна робота - 32 год

Підсумковий контроль: залік

Структура дисципліни

Модуль №1 **Державна інноваційна політика в галузі охорони навколишнього природного середовища**

1. Державне управління в галузі охорони навколишнього природного середовища
2. Інновації щодо права власності на природні ресурси
3. Державна підтримка інноваційної діяльності (структура, закони, об'єкт, предмет). Закон про інноваційну діяльність
4. Організаційні структури управління інноваційною діяльністю

Модуль №2 Інноваційні аспекти організації природоохоронної діяльності

1. Інновації в сфері охорони та використання земель і вод
2. Інновації в охороні та використанні надр і атмосферного повітря
3. Стимулювання і фінансування інноваційної діяльності (інноваційні проекти)
4. Венчурний механізм: формування і характерні особливості

Вимоги зарахування дисципліни

- - присутність на заняттях, у випадку відсутності - представлення конспекту лекції (+самостійної роботи) та усна співбесіда за відповідною темою;
- - підготовка 2-х презентацій (по одній з кожного блоку – природничого і інноваційного)
- - участь у обговоренні презентацій;
- - конспекти лекцій і питань самостійної підготовки;
- - груповий проект (група по 3-4 студента) з розробки і представлення у вигляді презентації інноваційного проекту щодо раціонального використання (збереження, або відновлення) природних ресурсів

Вимоги до презентації

- - наявність плану презентації;
- - схематичне представлення матеріалу (без переобтяження текстом слайдів);
- - кількість слайдів – до 10;
- - час виступу – 8-10 хв.;
- - в кінці – висновок і джерела

ЛЕКЦІЯ 1

Державне управління в галузі охорони навколишнього природного середовища

Демешкант Наталія Андріївна,
д. пед. н., професор
кафедра інноваційної діяльності в АПК

demesznat@gmail.com, НУБіП України, к. 611, к.10

ПЛАН

1. Поняття державного управління в галузі охорони навколишнього природного середовища :

- Мета державного управління ;
- Суб'єкти державного управління ;

2. Функції управління та їх зміст.

3. Екологічне програмування та прогнозування.

4. Державний моніторинг довкілля.

Самостійне вивчення

1. Державний облік у галузі природокористування й охорони навколишнього природного середовища, екологічна паспортизація та державна реєстрація, ведення державних кадастрів природних ресурсів.
2. Стандартизація та нормування в галузі охорони навколишнього природного середовища.
3. Екологічне ліцензування.
4. Екологічна експертиза.
5. Екологічний аудит.
6. Інформування в галузі охорони навколишнього природного середовища.

Поняття держ. управління в галузі охорони навколишнього природного середовища

вид діяльності органів держави, що має виконавчий і розпорядчий характер, полягає в організуючому впливі на суспільні відносини шляхом застосування державно-владних повноважень

виконавча влада

вид діяльності органів виконавчої влади з реалізації внутрішньої та зовнішньої екологічної політики держави, її внутрішньої та зовнішньої екологічних функцій

Мета згідно ст. 16 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища»

- реалізація екологічного законодавства;
- контроль за додержанням вимог екологічної безпеки;
- забезпечення проведення ефективних і комплексних заходів щодо охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів;
- досягнення узгодженості дій державних і громадських органів у галузі охорони навколишнього природного середовища

Органи державного управління

- Кабінет Міністрів України,
- центральні органи виконавчої влади та їх територіальні підрозділи,
- місцеві державні адміністрації,
- органи виконавчої влади сільських, селищних та міських рад, яким делеговані певні повноваження органів державного управління в галузі охорони навколишнього природного середовища.

Вирізняються:

1. *масштабом*,
2. *напрямами*,
3. *характером діяльності*

За територіальним масштабом діяльності

загальнодержавні органи виконавчої влади:

- Кабінет Міністрів України,
- міністерства;
- ін. центральні органи виконавчої влади

ФУНКЦІЇ:

- формування та реалізація національної екологічної політики,
- розробка і здійснення загальнодержавних екологічних програм,
- прийняття у випадках та в порядку, передбачених законами, нормативно-правових актів з питань охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів.

місцеві органи виконавчої влади:

- районні та обласні державні адміністрації, - виконавчі органи сільських, селищних, міських рад,
- територіальні підрозділи центральних органів виконавчої влади

ФУНКЦІЇ:

- забезпечення реалізації нац. еколог. політики з урахуванням екол. інтересів населення областей, районів, міст, селищ, сіл при прийнятті рішень щодо розвитку продуктивних сил, розміщення, реконструкції, будівництва виробничих та інших господарських об'єктів;
- надання дозволів на спец. природокор. і будь-яких інших питань економічного та соц. розвитку відповідних територій.

За характером, напрямками роботи, повноваженнями розрізняють органи держ. управління в галузі охорони навколишнього природного середовища

загальної компетенції, для яких повноваження з питань охорони навколишнього природного середовища є лише складовими загальних повноважень щодо вирішення питань економічного і соціального розвитку держави та окремих регіонів:

- **Кабінет Міністрів України,**
- **місцеві держ. адміністрації,**
- **виконавчі органи сільських, селищних, міських рад** у межах делегованих повноважень органів держ. управління в галузі охорони навк. природн. середовища.

спеціальної компетенції, основним завданням яких є забезпечення реалізації державної екологічної політики, організація природоохоронної діяльності у країні та контроль за її здійсненням

Центр. органи викон. влади:
Мін. ох. навк. пр. середовища;
Держземагентство України;
Держводгосп України;
Держлісгосп України;
Держкомрибгосп;
МОЗ України;
Держ-санепідемслужба;
МНС;
Держатомрегулювання України

функціональної компетенції

галузевої компетенції

Урядові органи держ. управління зі спец. повноваженнями:
Держекоінспекція;
Державна служба заповідної справи;
Держгідромет.

Функції управління та їх зміст

основні напрями організаційно-правового впливу на суспільні відносини в галузі охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки

Згідно ст. 16 Закону «Про охорону навколишнього природного середовища»:

- спостереження,
- дослідження,
- екологічна експертиза,
- контроль,
- прогнозування,
- програмування,
- інформування та ін. виконавчо-розпорядча діяльність

Екологічне програмування та прогнозування

Правова підстава:

- закони України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» (2000),
- «Про державні цільові програми» (2004) ;
- «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991)

встановлення правових, економічних та організаційних засад формування цілісної системи прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку України, окремих галузей економіки та окремих адміністративно-територіальних одиниць як складової загальної системи державного регулювання економ. і соц. розвитку держави;

- встановлення загального порядку розроблення, затвердження та виконання зазначених прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку, а також права та відповідальність учасників державного прогнозування та розроблення державних цільових програм.

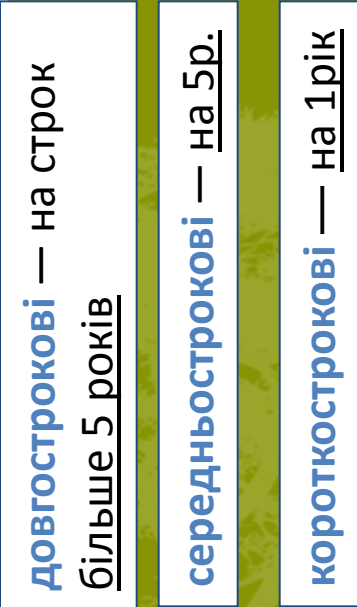
здійснюється шляхом прийняття та реалізації прогнозних та програмно-стратегічних документів, в яких відображається суспільний інтерес до екологічної сфери, забезпечення сталого розвитку

I блок: регулюють суспільні відносини саме в екологічній предметній сфері

II блок: охоплюють більш широке коло економічних, соціальних та інших відносин, але мають вплив на сферу охорони довкілля

Програмно-стратегічні документи

за терміном
програмування

за масштабом
поширення

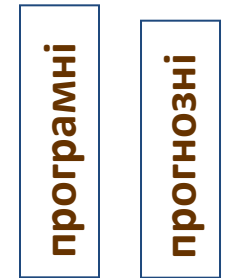
за рівнем
затвердження, що
визначає їх пріоритетність,
забезпеченість
бюджетним
фінансуванням

за змістом

за ступенем
опрацьованості
шляхів і методів
досягнення
результатів

Основні напрями
державної політики
України у галузі
охорони довкілля,
використання
природних ресурсів та
забезпечення
екологічної безпеки,
затверджені постановою
Верховної Ради України
від 5 березня 1998 року

Довгострокові державні цільові програми для розв'язання окремих екологічних проблем

Програма перспективного розвитку заповідної справи в Україні («Заповідники») (Постанова Верховної Ради України від 22.09.1994);

Загальнодержавна програма формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки (Закон України від 21.09.2000);

Загальнодержавна програма поводження з токсичними відходами (Закон України від 14.09.2000);
Загальнодержавна програма охорони та відтворення довкілля Азовського і Чорного морів (Закон України від 22.03.2001);

Національна програма екологічного оздоровлення басейну Дніпра та поліпшення якості питної води (Постанова Верховної Ради України від 27.02.1997);

Загальнодержавна програма подолання наслідків Чорнобильської катастрофи на 2006-2010 роки (Закон України від 14.03.2006);

Комплексна програма розвитку меліорації земель і поліпшення екологічного стану зрошуваних та осушених угідь у 2001-2005 роках та прогноз до 2010 року (Постанова Кабміну України від 16.11.2000);

Державна програма «Ліси України» на 2002-2015 роки (Постанова Кабміну України від 29.04.2002);

Комплексна програма протизсувних заходів на 2005-2014 роки (Постанова Кабміну України від 22.09.2004) та інші.

Державний моніторинг довкілля

організація системи спостережень за станом навколишнього природного середовища, рівнем його забруднення, якісними та кількісними характеристиками природних ресурсів з метою забезпечення збору, оброблення, збереження та аналізу інформації про стан навколишнього природного середовища, прогнозування його змін та розробки науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття ефективних управлінських рішень.

Правові засади

Закон «Про охорону навк. природного середовища» (ст. 22),
Земельний кодекс України (ст. 191-192),
Водний кодекс України (ст. 21),
Лісовий кодекс України (ст. 55),

Закони України:

«Про ох. атм. повітря» (ст. 32),
«Про росл. світ» (ст. 39), «Про тв. світ» (ст. 55),
«Про пр.-заповід. фонд України» (ст. 9, 17), «Про курорти» (ст. 35), «Про відходи» (ст. 29), «Про питну воду та питне водопост.» (ст. 39), «Про прав. режим терит., що зазнала радіоакт. забрудн. внаслідок Чорноб. катастрофи» (ст. 13, 17, 21), «Про статус і соц. захист гр., які постраждали внаслідок Чорноб. катаст.» (ст. 17) та в деяких ін. законодавчих актах.

Нормативно-правові акти, що регулюють порядок здійснення моніторингу

- Положення про державну систему моніторингу довкілля (Постанова Кабміну України від 30.03.1998),
- Положення про моніторинг земель (Постанова Кабміну України від 20.08.1993),
- Положення про моніторинг ґрунтів на землях с.-г. призначення (Наказ Мінагрополітики України від 26.02.2004),
- Порядок здійснення державного моніторингу вод (Постанова Кабміну України від 20.07.1996),
- Порядок організації та проведення моніторингу в галузі охорони атм. повітря (Постанова Кабміну України від 9.03.1999),
- Положення про моніторинг потенційно небезпечних об'єктів (Наказ Мін. України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи від 26.12.2003).

Типи моніторингу залежно від функціонального призначення

загальний (стандартний)

здійснюється систематично за стандартними параметрами на базовій мережі спостережень з метою виявлення фактичного екологічного стану, вироблення та прийняття ефективних управлінських рішень на всіх рівнях;

оперативний (кризовий) -

система додаткових спостережень у зонах підвищеного ризику, що здійснюється як через державну мережу пунктів спостережень, так і через тимчасову мережу, під час виникнення несанкціонованих чи аварійних забруднень і стихійного лиха, з метою оповіщення та розроблення оперативних заходів щодо ліквідації їх наслідків та захисту населення, екосистем і власності;

фоновий (науковий) -

система спостережень за природними ресурсами, природними об'єктами та природними системами, які не зазнають прямого антропогенного впливу, з метою одержання інформації для оцінок і прогнозування змін стану природних об'єктів внаслідок господарської діяльності (здійснюються через мережу біосферних і природних заповідників, спеціальних наукових станцій).

Діюча сьогодні в Україні система загального моніторингу

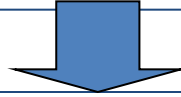
- Метеорологічні наземні спостереження - більш ніж **200** станцій.
- Гідрологічні спостереження - **433** пункти.
- Морська стаціонарна гідрометеорологічна мережа - **32** пункти.
- Базові спостереження за забрудненням поверхневих вод - **240** пунктів.
- Якість води Чорного та Азовського морів і гирлових ділянок Дніпра, Дунаю і Південного Бугу - **154** пунктах.
- Стаціонарні спостереження за забрудненням атмосфери - **162** пунктах, розташованих у **53** містах.

Результати моніторингу
на сьогодні:

понад **70** різних видів даних

Стадії (етапи) моніторингу навколишнього природного середовища

- I. Збирання інформації.
- II. Її обробка.
- III. Передавання та збереження інф.
- IV. Аналіз інф. та прогнозування майбутніх змін.
- VI. Розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття ефективних управлінських рішень щодо запобігання негативним змінам стану довкілля та дотримання вимог екологічної безпеки.

Типи моніторингу залежно від об'єкта

- комплексний моніторинг навколишнього природного середовища (довкілля);
- моніторинг земель (ґрунтів),
- моніторинг поверхневих та підземних вод,
- моніторинг лісів, росл. світу,
- моніторинг дикої фауни,
- моніторинг атм. повітря,
- моніторинг місць видалення відходів,
- моніторинг фіз. факторів (*шум, електромагнітні поля, радіація, вібрація тощо*),
- моніторинг територій та об'єктів природно-заповідного фонду,
- моніторинг курортів та деякі інші.

Типи моніторингу за рівнем узагальнення отриманої моніторингової інформації

локальний (здійснюється на території окремих об'єктів - підприємств, населених пунктів, ділянок ландшафтів);

регіональний (у межах адміністративно-територіальних одиниць, на територіях економічних та природних регіонів);

загальнодержавний (на території країни в цілому).

глобальний (його складовою є фоновий моніторинг, що здійснюється в Україні).

Питання

- Які Ви можете перерахувати основні **проблеми органів управління України** в галузі природокористування ??

Завдання на практичну роботу

- 1. Конспекти питань лекції та питань самостійної роботи.
- 2. Презентації за питаннями самостійної роботи до лекції 1.

Дякую за увагу!